

Професійна підготовка фахівців фізичної культури та спорту

УДК 378:796

*Анатолій Войнаровський,
Володимир Оліщук,
Ярослав Ніфака,
Володимир Ковальчук**

Упровадження принципів Болонського процесу в науково-освітню діяльність інституту фізичної культури та здоров'я Волинського національного університету імені Лесі Українки

*Волинський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)
Луцький національний технічний університет (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Відповідно до визначення, що було прийнято XX сесією Генеральної конференції ЮНЕСКО, поняття *освіта* слід розуміти як процес і результат удосконалення здібностей та поведінки особистості, при якому вона досягає соціальної зрілості та індивідуального зростання. Українські наукові кола мають чітке розуміння того, що національна вища школа покликана сприяти вихованню відчуття причетності до спільних європейських цінностей. На користь радикальних перетворень у галузі освіти свідчить необхідність створення такої системи здобуття академічних ступенів та освітньо-кваліфікаційних рівнів, яка б усувала залежність вільного працевлаштування від громадянства. На глобальному ринку праці спостерігається дефіцит висококваліфікованих кадрів, одночасно простежується тенденція до переважання американських фахівців над європейськими. Останнє обумовило потребу в зміцненні науково-технічного потенціалу європейських держав [1; 5].

Концепція перетворень у галузі освіти започаткована ще в 1988 р., коли ректори університетів Європи прийняли “Велику хартію університетів”, документ, відкритий для приєднання європейськими вищими закладами освіти. Основоположні принципи вищезазначеної хартії перевернули дотеперішні уявлення про систему освіти, а саме такі як автономія університетів; єдність навчання й наукових досліджень; свобода досліджень, освіти та викладання; взаємний обмін інформацією й документами; створення нових спільних проєктів.

Реалізація ідей радикальних перетворень та подальший процес гармонізації європейської вищої школи відбулися в 1998 р., коли міністри освіти європейських країн на Міжнародній конференції в Болоньї прийняли декларацію “Зона європейської вищої освіти”, яка узгоджувала стандарти національних систем освіти, передбачаючи створення до 2010 р. єдиного європейського наукового й освітнього простору, поліпшення умов для працевлаштування, мобільності громадян на європейському ринку праці, а головне – підвищення конкурентоспроможності європейської вищої школи [2; 3].

Упровадження принципів Болонської конвенції на теренах України – процес складний і водночас суперечливий. Зважаючи на політичний хаос та невизначеність, опоненти української інтеграції до освітнього європростору ставлять запитання: чи не спричинить це знецінення національної системи освіти, нівелювання її особливостей? Можливо, настав час бути разом, а для об'єднання найкращими парламентарями в усі віки були просвітяни, люди мистецтва та спорту.

Осередком інтеграції в європейське освітнє середовище в межах західного регіону є Волинський національний університет імені Лесі Українки, що одним із перших у пострадянському просторі розпочав приєднання до Болонського процесу участю в педагогічному експерименті щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП), який проводився у вищих

навчальних закладах відповідно до рішення колегії Міністерства освіти і науки (МОН) України від 24 квітня 2003 р.

Потреба в європейській якості стандартів освітніх послуг зумовлена політико-географічним розміщенням Волині, а передусім ще й історичною спадщиною. Саме в Луцьку 1429 р. відбувся з'їзд монархів тогочасної Європи, метою якого була коронація литовського князя Вітольда (Вітовт, Вітаутас), названого Великим, королем Центральної Європи. Однак по дорозі до Луцька корона монарха зникла за невизначених обставин. Як свідчення тих подій, ще й донині в місті зберігся замок Любарта – резиденція “некоронованого короля” – визначного полководця та здібного політика Великого князівства Литовського [4]. Тому приєднання до європейської системи освіти можна назвати не інтеграцією, а поверненням до автентичних традицій свого краю.

Завдання дослідження – з'ясувати позитивні й проблемні тенденції впровадження та особливості реалізації Болонського процесу в інституті фізичної культури та здоров'я Волинського національного університету імені Лесі Українки.

У підборі фактичного матеріалу ми послуговувались інформаційним сайтом ВНУ ім. Лесі Українки, періодичною пресою й науковими джерелами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перші кроки в упровадженні кредитно-модульної системи організації навчального процесу були досить проблемними. Однак уже на десятій Міжнародній виставці навчальних закладів “Сучасна освіта в Україні – 2007”, яка проходила 15–17 лютого 2007 р. в Києві, університет гідно представив себе. На найбільшому освітянському форумі в Україні Волинський національний університет імені Лесі Українки позиціонував себе як “сучасний класичний університет у загальноєвропейському освітньому просторі”. Презентовані матеріали відзначено бронзовою медаллю виставки в номінації “Модернізація вищої освіти в контексті вимог Болонської конвенції” [6].

Зробивши певні висновки з організації навчально-виховного процесу, фахівці інституту фізичної культури та здоров'я (ІФКЗ, рік заснування – 1969, реорганізації – 1994) у складі ВНУ ім. Лесі Українки зрозуміли, що штучній адаптації системи освіти у сфері фізичної культури до нових стандартів на ґрунті європейському робити нічого. Такий підхід аргументовано тим, що Національною доктриною розвитку фізичної культури й спорту одним зі шляхів удосконалення кадрового забезпечення стало підвищення ефективності підготовки фахівців, здійснення її відповідно до світових стандартів. Домінуючим чинником прогресу у сфері фізичного виховання та спорту є наука. Освітня євроінтеграція розширює інформаційний простір для українських фахівців із фізичної культури, надає можливість науково-освітнього інформаційного обміну, уніфікованого документального супроводу проектів, обміну методиками підготовки спортсменів високої кваліфікації, розробки інноваційних підходів до оптимізації організаційного, правового, кадрового, ресурсного, медико-біологічного забезпечення розвитку фізичної культури дітей і молоді, упровадження сучасних біомеханічних технологій у цій сфері. Безперечно, що реалізація наукового підходу неможлива без належного забезпечення сучасною дослідницькою апаратурою та обладнанням, цільового спрямування наявних коштів на конкурентоспроможні наукові проекти.

Викладацький склад ІФКЗ намагається вдало поєднувати принципи академічної та сучасної освіти. Стиль організації навчального процесу завжди тяжів до поглиблення спеціалізації студентів, підвищення спортивної майстерності, що, відповідно, стимулювало розвиток інформаційного забезпечення спеціальностей інституту від традиційних до інноваційних технологій, враховуючи особливості навчальної роботи зарубіжних ВНЗ-партнерів, аналізуючи проблеми впровадження в університеті інноваційних технологій навчання. Усупереч сказаному, для ефективного впровадження принципів Болонської конвенції в ІФКЗ матеріально-технічна база вимагає бажати кращого. Вищесказане ставить нові вимоги до професорсько-викладацького складу, обґрунтовує потребу бути не тільки методистом, тренером, викладачем, а й науковцем, дослідником, психологом, реабілітологом. Викладачі ІФКЗ ознайомлюють студентів-першокурсників зі змістом Болонського процесу та вимогами до кредитно-трансферної системи навчального процесу, випробуваної в Європі. Першокурсники ІФКЗ отримують “Довідник” і додатки, які містять детальну інформацію про факультети й спеціальності, ознайомлюють студента з навчальним планом обраної ним спеціальності. Розроблено структуру індивідуального навчального плану студента (ІНПС). Цей документ замінив студентам I курсу та студентам, які здобувають о. к. р. “магістр”, залікову книжку. Відповідно до рекомендацій Міністерства освіти і науки України в структуру ІНПС уключено всі дисципліни, які складають нормативну частину навчального плану підготовки фахівця відповідної спеціальності. Таке нововведення дає

можливість студенту вносити записи про засвоєння дисциплін за вибором вищого навчального закладу й дисциплін зі спеціалізації, а також додаткових, які вивчаються понад план або були вивчені в інших навчальних закладах. Із метою успішного працевлаштування та подальшої соціальної адаптації випускників інституту фізичної культури та здоров'я у професійній сфері впроваджено завершальний освітньо-кваліфікаційний рівень підготовки фахівців у сфері фізичної культури й спорту та здобуття ними ступеня “магістр”.

Суть поняття “фізична культура” у ВНЗ реалізується через такі форми, як власне-фізичне виховання (пов'язане з ефективним засвоєнням умінь і навичок), спорт (їх удосконалення), фізична рекреація (підтримування), рухова реабілітація (поновлення). Базовим чинником, який поєднує вищевказані складові компоненти фізичної культури у ВНЗ, є фізкультурно-спортивна й фізкультурно-оздоровча діяльність, спрямована на фізичне вдосконалення студентів.

Здобутий досвід попередніх років, науково-методичні, навчально-виховні напрацювання професорсько-викладацького складу стали міцною основою для впровадження Болонського процесу. В традиції інституту віддавна діяв постулат, що освіта та навчання – це ще не виховання, водночас колектив удало поєднує один процес з іншим. Упродовж кількох десятиліть поспіль щорічно відбувається табірний збір на спортивно-оздоровчій базі практик “Гарт”, розміщеній у мальовничому куточку Шацького національного природного парку. Впровадження Болонського процесу на факультетах інституту фізичної культури та здоров'я ВНУ ім. Лесі Українки вимагає формування в студентів толерантного сприйняття європейських стандартів освіти та виховання гордості за національні культурно-освітні й спортивні здобутки. На табірному зборі студенти-першокурсники поряд із навчанням, трудовим вихованням отримують активний відпочинок і рекреаційні процедури.

Одним із компонентів виховного процесу під час проведення табірних зборів є те, що всі роботи із благоустрою території комплексу та прилеглої прибережної зони о. Світязь, створення стадіону, легкоатлетичної доріжки, майданчика з пляжного волейболу, розмітки басейну відкритого типу, чергування в їдальні, допомоги персоналу в приготуванні їжі здійснюються самими студентами. Такий власний досвід студентства ІФКЗ підтверджує девіз, за яким житиме університет у 2009/2010 н. р.: “Non scholae, sed vitae discimus” (“Вчимося для життя, а не для школи”).

У впровадженні принципів Болонського процесу можна спостерігати і позитивні, і небажані тенденції. Відтак у викладачів інституту фізичної культури та здоров'я досі обмежені можливості прослухати лекції закордонних фахівців із фізичної культури та спорту й бути реально запрошеними прочитати відповідний курс у ВНЗ інших країн, зокрема Польщі, тому пропорційного зворотного зв'язку в обміні інформацією не простежується.

З-поміж позитивних тенденцій упровадження Болонського процесу в інституті фізичної культури та здоров'я слід виокремити просвітницьку й виховну діяльність педагогів, яка здійснюється на висококультурній основі, через формування толерантності, уміння поважати національні етнічні традиції, конфесійне та духовне розмаїття.

Висновки. Отже, інститут фізичної культури та здоров'я має власний потужний досвід підготовки висококваліфікованих фахівців, майстрів спорту України, майстрів спорту міжнародного класу, учасників Олімпійських ігор, чемпіонів Європи й призерів чемпіонатів світу, які мають реальну потребу в інтеграції до європейського спортивного простору, реалізуючи на практиці принципи Болонської конвенції, зокрема добровільності, багатоваріантності, гнучкості, відкритості.

Науково-освітня та навчально-виховна діяльність, відповідно до Болонської конвенції, виводить викладачів і студентів на рівень саморозвитку, самоорганізації й самодисципліни, що є підставою для проведення безперервного освітньо-виховного процесу та формує якісно нове національне наповнення європейського стандарту освіти.

Література

1. Дибковская А. История Польщі з давніх часів до наших днів (рос. мовою) / А. Дибковская, М. Жарин, Я. Жарин. – Варшава : [б. в.], 1995. – 380 с.
2. Каленюк І. Рух Європи до суспільства знань, Болонський процес і Україна / І. Каленюк, К. Корсак // Вища освіта України. – 2004. – № 3. – С. 22–28.
3. Пахотін К. Від знання предметного – до інструментального (Чи працює на цей перехід наша освітня система?) / Пахотін К. // Вища освіта України. – 2004. – № 1. – С. 78–84.
4. Сидоренко С. Формування європейської зони вищої освіти (Чи наздоженемо “Болонський потяг”?) / Сидоренко С. // Вища освіта України. – 2004. – № 1. – С. 27–35.

5. Слобожанінов А. Стан та напрями вдосконалення системи підготовки фахівців для фізичного виховання і спорту / А. Слобожанінов, Ю. Тумак // *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – Т. 1. – С. 242–245.
6. <http://vdu.edu.ua/ukr/news>

Анотації

У статті наведено досвід упровадження окремих елементів Болонського процесу на факультеті фізичного виховання і спорту інституту фізичної культури та здоров'я.

Ключові слова: *освіта, Болонський процес, фізичне виховання, спорт.*

Анатолій Войнаровський, Владимир Олищук, Ярослав Нифака, Владимир Ковальчук. Внедрение принципов Болонского процесса в научно-образовательную деятельность института физической культуры и здоровья Волынского национального университета имени Леси Украинки. *В статье приведено опыт внедрения отдельных элементов Болонского процесса на факультете физического воспитания и спорта интститута физической культуры и здоровья.*

Ключевые слова: *образование, Болонский процесс, физическое воспитание, спорт.*

Anatoly Voinarovsky, Vladimir Olichuk, Yaroslav Nifaka, Vladimir Kovalchuk. The Introduction of the Bologna Process in the Scientific and Educational Activities of the Institute of Physical Culture and Health of Volin National University Named by Lesya Ukrainka. *Some elements of the Bologna system which have been used at the department of physical culture and sport in the Institute of physical culture and sport are described in the article.*

Key words: *education, Bolon process, physical education, sport.*